

питань європейської інтеграції, Міністерством юстиції, Державною радою з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Національною радою з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Г. С. Тимчик

ст. викладач кафедри теорії та історії
держави і права юридичного
факультету КНЕУ

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Проголошення України незалежною, суверенною державою привело до значних змін у різних сферах життя. Проте не лише з нашою державою відбувалися кардинальні зміни. Так, у деяких країнах Європи відбувалися бурхливі політичні процеси, що змусили громадян шукати притулку та захисту в інших державах. Поява таких незахищених осіб у істотно впливає на стан розвитку суспільства і потребує особливого регулювання з боку держави.

Проблема вдосконалення правового статусу біженців в Україні на сьогоднішній день є актуальною ще й тому, що існуючий рівень врегулювання цього питання в нашій державі далеко не в повній мірі відповідає міжнародному досвіду і сучасному змісту регулювання міграційних процесів.

Нова правова система, встановлена Конституцією України, стала реальною базою подальшого вдосконалення державно-правового статусу особи, в тому числі біженців, що має принципове значення для гармонізації українського законодавства з міжнародними нормами, прискорення вступу України до Європейського Союзу та ряду міжнародних організацій.

Загальне ставлення держави до перебування іноземців на її території, загальні принципи регулювання тих чи інших правовідносин, в які вступають іноземці на території держави перебування, визначає режим іноземців. Він відображає засади реалізації ними своїх прав, свобод і обов'язків. Цей обсяг прав та обов'язків залежить від режиму їх здійснення, який встановлюється національним законодавством або міжнародними договорами.

Конституційно-правовий статус біженців у багатьох країнах аналогічний правовому статусу іноземців. Разом з тим, поняття біженців має ряд істотних особливостей, які дозволяють виділити

цю категорію осіб в окрему групу зі своїм специфічним правовим статусом.

Світова практика регламентації правового статусу іноземців свідчить про наявність таких правових режимів: взаємності, національного режиму, режиму найбільшого сприяння, спеціального (преференційного) режиму.

Зміст національного режиму полягає в правовому зрівнянні іноземців з громадянами держави перебування в тій чи іншій сфері. Звичайно, про повне зрівняння в правах іноземців з місцевим населенням не йдеться, оскільки розбіжності в громадянській належності і, відповідно, різний обсяг та рівень правового зв'язку з державою не призводять до однакового наповнення прав і свобод цих категорій населення.

Встановлення ж спеціального режиму полягає у створенні спеціальних норм, які регулюють правовідносини тільки за участю іноземців. Спеціальний режим надається співробітникам дипломатичних і консульських представництв, а також міжнародних міжурядових організацій і передбачає виключення вказаних осіб з-під юрисдикції держави перебування, як правило, з питань, пов'язаних із здійсненням представницьких функцій.

Сутність режиму найбільшого сприяння полягає в тому, що одна держава надає на своїй території громадянам іншої держави такі ж сприятливі умови, якими користуються або будуть користуватися на цій же території громадяни якої-небудь третьої держави.

Що стосується міжнародного законодавства, то Женевська конвенція про статус біженців від 27 серпня 1951 року вказує тільки основні принципи, якими необхідно керуватися державам при встановленні того чи іншого правового режиму. Варто зазначити, що Конвенція схиляється до точки зору, у відповідності з якою для біженців варто встановлювати національний режим та режим найбільшого сприяння. І в той же час зі змісту ст. 7 ч. 2 Конвенції випливає, що між державами, які приєдналися до Конвенції, може існувати правовий режим взаємності, суть якого вже була викладена вище.

Серед науковців в Україні немає єдиної думки щодо правового режиму біженців. Деякі з них визначають, що правовий статус біженців є поєднанням національного та спеціального режимів¹. Інші вважають, що особи, які отримали статус біженця, користуються національним режимом (фактично їх статус прирівнюється до іммігрантів).

¹ Ковалишин І. Правовий статус біженців в Україні // Право України. — № 2. — С. 39.

Українські законотворці обрали інший варіант, встановивши для біженців виключно національний режим. Зазначений вище національний режим для біженців закріплений у ст. 26 Конституції України від 28 червня 1996 року, в якій зазначено, що іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються такими ж правами і свободами, а також виконують такі ж обов'язки, що і громадяни України, — за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Національний правовий режим іноземців встановлено у ст. 2 Закону «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 4 лютого 1994 року та у ст. 19 Закону України «Про біженців» від 21 червня 2001 року.

Національний режим, що надається біженцям на території України, передбачає, що вони, зокрема, мають рівні з громадянами України права на: пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, за винятком обмежень, які встановлюються законом; працю; підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; відпочинок; освіту; свободу світогляду і віросповідання; правову допомогу тощо.

Встановлення в Україні виключно національного режиму для біженців, на мою думку, свідчить про формальний підхід держави до врегулювання конституційно-правового статусу незахищеної особи. Така позиція не є правильною, оскільки не можна прирівнювати правовий статус біженців чи іноземців та громадян України. Біженці — це особи, які хоч юридично залишилися громадянами (підданими) своєї держави, та фактично вже не знаходяться під її захистом з тих чи інших причин. Саме тому вони потребують закріплення особливого правового режиму, який би забезпечував їх правовий і, як наслідок, соціальний захист.

Національний правовий режим не може в повній мірі, з урахуванням усіх специфічних ознак правового статусу біженців, врегулювати їхнє становище в державі. Так, на відміну від іноземців, біженці потребують додаткових прав, що пов'язано з низьким рівнем їх соціально-економічної адаптації в країні перебування. Що стосується українського законодавства, це, зокрема, проявляється у наданні їм правового захисту, першочерговому забезпеченні житлом, грошовою компенсацією тощо. Усі ці додаткові державні гарантії для біженців не впливають із понятійного змісту національного режиму. Можна зробити висновок, що, незважаючи на конституційне закріплення національного режиму для біжен-

ців, іншими чинними нормативними актами передбачається відхилення від обраного режиму. Таким чином, можна погодитися з думкою науковців, які стверджують фактичне існування в Україні національного режиму та режиму найбільшого сприяння.

У той же час у національному законодавстві не знайшов втілення правовий режим взаємності, який передбачено Конвенцією про статус біженців і вже закріплений у законодавстві ряду іноземних країн. Необхідно звернути увагу на те, що існування вказаного режиму в національній правовій системі буде сприяти тісному міжнародному співробітництву та підвищенню авторитету України як держави, що встановлює сприятливу як економічну, так і правову базу для перебування біженців.

Із вищевикладеного випливає необхідність законодавчого закріплення не тільки національного режиму для біженців, а й режиму найбільшого сприяння. Крім того, вбачається нагальна необхідність теоретичного дослідження можливості впровадження в Україні режиму взаємності, відтак — його нормативного закріплення та укладення відповідних міжнародних договорів.

В. В. Токар

аспірант Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

ІНТЕГРАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗМУ

Глобалізм — сучасний етап розвитку світової політико-економічної системи, який визначає характер та особливості міжнародного економічного співробітництва.

Глобалізм — *корпоративно-державна фаза імперіалістичної стадії капіталізму*, яка характеризується шістьма основними особливостями.

По-перше, концентрація та монополізація приводить до зміни співвідношення держава-корпорації на користь останніх. Глобалізм — система абсолютної економічної і політичної влади нових глобальних монополістичних корпораций, які майже повністю вийшли з-під контролю націй-держав свого походження і базування [2, С. 20].

По-друге, зосередження в руках великих корпорацій величезного економічного, політичного потенціалу [4, С. 106—107]. Транс-